
APSKATI

LĀČPLĒSIS ĀRPUS „LATVJU PLAŠAJĀM ĀRĒM”

Dens Dimiņš, Islandes Universitātes doktorants

Rakstā īsi aplūkots Andreja Pumpura epa *Lāčplēsis* ceļš „ārpus latvju plašajām ārēm”, t. i., tulkojumos, īpaši pievērsties jaunākajam angļu tulkojumam, ko veicis Arturs Kroplijs (*Arthur Cropley*)¹, analizējot tulkotāja izmantotās stratēģijas, kā arī norādot uz nepieciešamību pēc digitalizētu izdevumu atrašanās brīvībiejā.

Nav šaubu, ka mazu tautu garamantas pasaulē ir eksportējamas vien tad, ja tās iegūst saprotamu veidolu lielāku tautu valodās. Tāpēc ir nozīmīgi veicināt latviešu literatūras tulkojumus, īpaši nozīmīgākā kodola pieejamību plaši izplatītās valodās, piem., krievu, angļu, franču, vācu, spāņu u. c. Ar kodolu jāsaprot ne tikai šaurs un ierēdņu patvaļīgi definēts „literatūras kanons”, kurā *Lāčplēsis* paradoksālā kārtā neietilpst, bet gan vistautas akceptēts (un līdz pat alus, radiolas un odekolona nosaukumam devalvēts) nacionālās identitātes „zīmols”, kāds ir *Lāčplēsis*, par kuru epa jaunākā izdevuma (2016) ievadā literatūrzinātnieks LU profesors Ojārs Lāms raksta, ka „tas kā spēka un iedvesmas avots atgriežas pie latviešiem sarežģītos laikos”². Šai gadā eps izdots pat divas

reizes³. Spriežot pēc epa iznākšanas intensitātes – tas latviski izdots ārkārtīgi bieži –, šie laiki vienmēr ir bijuši sarežģīti. Nudien, vai tad zelta laikmets ir iespējams citādi kā vien retrospekcijā, zudušā laikā ziedošajā paenī?

Tas, ka eps dzīvo tālāk arī citās kultūras jomās un formās (piem., Raiņa ārkārtīgi veiksmīgajā rimeikā *Uguns un nakts* [1908], Aleksandra Rusteiķa filmā *Lāčplēsis* [1930], Kārļa Zāles veidotajās Brīvības pieminekļa skulptūrās [1935], Māras Zālītes un Zigmara Liepiņa rokoperā *Lāčplēsis* [1988], Kao Vieta Ngujena vizuālajā tulkojumā, t. i., komiksos [no 2009]), tikai vēlreiz apliecina tā dzīvildzi un mūsu tautas nepieciešamību pēc spēcīgiem identitātes marķieriem, pēc sava veida rozā brillēm, kas rāda varonīgu un pašreizdzīgu pagātni, paceļ mūs „augšām” un ļauj projicēt nākotnē plaukstošus svabadības laikus, bet savās nelaimēs vainot Svešo.

---

¹ Pumpurs, A. (2007) *Bear-Slayer: The Latvian Legend*. Cropley, A. (tulc.) Rīga : LU Akadēmiskais apgāds.

² Lāms, O. (2016) IN HOC SIGNO VINCES / Šajā zīmē uzvarēsi jeb ieskats Andreja Pumpura epa

Lāčplēsis pasaulē. Pumpurs, A. *Lāčplēsis*. Rīga : Jumava. Ievada fragments pieejams: <https://www.jumava.lv/jaunumi/item/1252-andrejs-pumpurs-%C4%81%C4%8Dpl%C4%93sis.html>.

³ Sk. arī Pumpurs, A. (2016) *Lāčplēsis*. Rīga : Lauku Avīze.

Kādās valodās ir lasāms *Lāčplēsis*?

Lāčplēsis ir tulkots igauņu, lietuviešu, krievu, poļu, japāņu, somu, čehu, holandiešu, dāņu, armēņu, angļu un altajiešu valodā.

Epa tulkojums krievu izdevumā (Vladimira Deržavina atdzejojums) publicēts daudzas reizes, kas skaidrojams ar to, ka eps nodereja par ideoloģijas nesēju (vektoru) un īpaši labi atbilda padomju literatūrteorētiskajām nostādņēm (uzsvērts folklorisms, ideoloģizācija, tautiskā izcelsme, vistautiskums vai tautas vairākuma interešu pārstāvēniecība, cīņas spars)⁴.

Jaunākais *Lāčplēša* izdevums svešvalodā iznācis 2012. gadā, kas gan ir 1991. gada dāņu tulkojuma atkārtots izdevums⁵, bet 2013. gadā iznācis pavisam svaigs epa tulkojums – gan no starpniekvalodas, krievu valodas – armēņu valodā⁶. Arī japāņu tulkojums tapis no krievu teksta. Ir zināms, ka pašlaik top tulkojums spāņu valodā.

Lāčplēsis un pasaules *Lingua Franca*

Nav noliedzams, ka starptautiskajā zinātnes aprītē *de facto* visplašāk tiek lasīta un izmantota tieši angļu valoda, valodu globalizācijas kontekstā tā tiek saukta par *Global Lingua Franca*⁷. Tāpēc eposa tulkojums angļu valodā ir uzlūkojams kā īpaši prestižs un nozīmīgs. Savā īsajā apcerē pievērsšos tikai dažiem valodas aspektiem A. Pumpura jaunākajā tulkojumā angļu valodā, ko veicis A. Kroplijs

un kas kopā ar dažām apcerēm tika publicēts 2007. gadā, bet analizēšu un citēšu tieši digitāli pieejamo 2005. gada versiju, kas publicēta gadu vēlāk⁸. Tulkojuma ievadā A. Kroplijs norāda, ka laba stāsta stāstīšanas labad („in the interests of telling a good story”) ir atļāvis vietumis šo to izlaist vai pielikt klāt (pa kādai rindai), kā arī vietumis tulkot brīvi, lai teksts būtu plūstošāks, kas, pēc tulkotāja domām, ir prioritāte („my translation is also very loose in some places-an important priority for me was a poem that flowed well-and I have allowed myself some liberties”). Šai gadījumā, tulkošanas teorētiķa Endrū Čestermena vārdiem runājot, tulkotājs ir apzināti izvēlējis konkrētas pragmatiskas stratēģijas, proti, kultūras filtrēšanu (*cultural filtering*) un eksplīcītuma maiņu (*explicitness change*). Pirmā stratēģija nozīmē „naturalizāciju, lokalizāciju vai adaptāciju; ar to tiek skaidrots, kā AV (avotvalodas) elementi, jo īpaši kultūrkontekstuāli elementi, tulkojumā tiek aizstāti ar kultūras vai funkcionāliem ekvivalentiem, kas atbilst MV (mērķvalodas) normām. Savukārt pretēja darbība, kad šādi elementi tiek nevis adaptēti, bet gan, piem., aizgūti vai tieši pārnesti, ir eksotizēšana, svešādošana vai atsvešināšana”⁹. Savukārt otrā tiek izmantota „ar nolūku tekstu padarīt vai nu eksplīcītāku (eksplicēšana), vai implicītāku (implicēšana). Eksplicēšana ir viena no visbiežāk izmantotajām tulkošanas stratēģijām”¹⁰.

Jau ar neapbruņotu aci palūkojoties, top skaidrs, ka kultūrkontekstuālu, lokāli specifisku elementu A. Pumpura tekstā ir ka biezs un ka tulkojumā daudz kas būs atkarīgs no tulkotāja talanta un spējas atrast kompromisu starp formu un saturu, atrast saprātīgus un gaumīgus „kopsaucējus”, lai pārāk neciestu ne viens, ne otrs. Ikkatrs tulkots (vai netulkots) kultūrjēdziens pauž vērtējošu spriedumu par

⁴ Sīkāk par krievu tulkojumiem sk. Dimiņš, D. (2010) *Lāčplēsis* – trīs gadsimti, trīs valodas. Cimdiņa, A.; Lāms, O. (sast.) *Lāčplēša ceļš pasaulē: latviešu eposu un Eiropas eposu tradīcijas*. Rīga : Zinātne, 112–120.

⁵ Pumpurs, A. (2012) *Bjørnedræberen: Det let-tiske folks epos*. Nielsen, P. (tulk.) [Otterup] : Forlaget Ravnerock.

⁶ Pumpura *Lāčplēsis* iztulkots arī armēniski. *Diena* (18.11.2013.). Pieejams: <https://www.diena.lv/raksts/latvija/zinas/pumpura-lacplesis-iztulkots-ari-armeniski-14033235>.

⁷ Smokotin, V. M.; Alekseyenko, A. S.; Petrova, G. I. (2014) The Phenomenon of Linguistic Globalization: English as the Global Lingua Franca (EGLF). *The XXV Annual International Academic Conference, Language and Culture, 20–22 October 2014*. Pieejams: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042814056274>.

⁸ Pumpurs, A. (2006) *Bearslayer: A free translation from the unrhymed Latvian into English heroic verse*. Cropley, A. (transl.) The Project Gutenberg E-Book. Pieejams: <http://archive.org/stream/bearslayerafreet17445gut/pg17445.txt>.

⁹ Chesterman, A. (2016) *Memes of Translation: The spread of ideas in translation theory*. Rev. ed. Amsterdam/Philadelphia : John Benjamins B. V., 116.

¹⁰ Turpat, 117.

avottekstu, piem., tulkotāja pārliecību par tā vai cita jēdziena piemērotību vai saprotamību avotteksta kultūrā, tā atbilstības pakāpi gaidu normām. Gaidu normas „izriet no (konkrēta) tulkojuma lasītāju gaidām par to, kādam (attiecīgā teksta veida) tulkojumam vajadzētu būt. Šīs gaidas daļēji ietekmē mērķkultūrā dominējošā tulkošanas tradīcija un daļēji paralēltekstu (līdzīgu tekstu) forma mērķvalodā ..., t. i., mērķvalodā dominējošā aina un tās noformējums, satvars”¹¹. Pielāgošanās šīm gaidām nozīmē arī nepieciešamību izmantot semantiskās stratēģijas¹², konkrēti, lietot hiponīmus, variēt sinonīmus/antonīmus, pārfrāzēt, mainīt tropus, kā arī lietot dažādas sintaktiskās stratēģijas¹³, piem., kalkēt oriģinālu, kopēt frāzes struktūru vai mainīt to u. tml., ko redzēsīm tālākajos piemēros.

A. Kroplija veiktais epa angļu tulkojums noteikti ir uzteicams un veiksmīgāks nekā pirmais angļu tulkojums, ko veikusi Rita Laima Krieviņa¹⁴, lai arī tajā (kā tūlīt redzēsīm) ir sīkas nepilnības, tulkotāja pienesumi un pielāgojumi, piem., ieviestas atskaņas, eps nosaukts par leģendu utt., ko var vērtēt arī kultūrimperiālisma aspektā¹⁵.

Velna bedres atribūti un citas šausmas

„Valoda ikvienā epā izceļas ar īpaši augstu un sarežģītu organizācijas līmeni. No aizlaikiem, kad epi pastāvēja mutvārdu formā, par epiem raksturīgu poētikas iezīmi ir kļuvuši stabili epiteti, tipoloģiski līdzīgi epiteti un sinonīmi, kā arī formulveidīgi izteicieni, kas atkārtodamies rada un pastiprina noteiktas noskaņas, veinlaikus kalpojot arī kā ritma elementi”, norāda O. Lāms¹⁶. Vēl tālāk viņš

piebilst, ka dažādu valodu līmeņu un slāņu sabalsojumam (es teiktu, saspēlei) ir īpaša nozīme jaunāko laiku epos, kad tajos paustā kopienas konsolidācijas ideja atspoguļojas arī valodas lietojumā. Kā raksturīgas epā valodas iezīmes O. Lāms min barbarismus (ģermānismus), ikdienas leksiku (tostarp etnogrāfiskus priekšmetus, zemnieka sētas apkārtnes dabas parādības) un tautasdziesmu stilistiskos paņēmienus. Barbarismi kontrastē ar etnogrāfismiem vai jaundarinājumiem un plašāka kultūras materiāla piesaisti, kas padara epu polifonisku (piemēram, *tīksts* = tīstoklis, MEV IV 200, kaut kas, ko ‘attīsta’ (= attin) kā aizsaini, atsaucas uz grieķu–romiešu manuskriptiem). Piem., II dziedājumā ir ellīgi blīvs velna bedres atribūtu uzskaitījums ar arhaisku leksiku (sk. 152. lpp.):

Šeit tulkotājs ir izmantojis dažādas stratēģijas:

visādas **ērma** lietas = *all kinds of things* ‘dažādas lietas’ (pragmatiska stratēģija, informācijas maiņa – izlaidums);

vilkatu kažoki = *pelt* ‘dzīvnieka āda’ (semantiska stratēģija – hiponīmija), vilkatas paliek netulkotas (izlaidums);

veci podi = *pots* ‘podi’ (pragmatiska stratēģija – eksplīcītuma maiņa);

vērpeles (*‘ein unten breiteres Holzgefäss’* MEV) = *wooden bowls* ‘koka bļodas’ (eksplīcītuma maiņa);

maisi = 0 (izlaidums);

režģines, grezeles = *wicker baskets* ‘pīti grozi’ (hiponīmija, summēšana);

veci striķi (vācu *Strick* ‘virve’) = *old whetstones* ‘vecas galodas’, misēklis, domājot, striķi (informācijas maiņa, aplamtulkojums);

0 = *that all good defiled* ‘kas apgānīja visu, kas labs’ (informācijas maiņa, papildinājums);

tīksti = 0 (izlaidums);

0 = *dim* (stūris raksturots kā ‘tumšs’, papildinājums)

kubulīni, cibas = *jars of glass* ‘stikla trauki’ (eksplīcītuma maiņa atskaņas dēļ), ir pilnīgi skaidrs, ka epa notikumu laikā un norises vietā stikls nebija pazīstams, tātad arī anahronisms);

Pašā nama viduci = 0 (folkloristisks motīvs, sal. „vidū jūras uz akmeņa”, izlaidums);

¹¹ Chesterman, A. (2016) *Memes of Translation: The spread of ideas in translation theory*. Rev. ed. Amsterdam/Philadelphia : John Benjamins B. V., 62ff.

¹² Turpat, 98–104.

¹³ Turpat, 91–98.

¹⁴ Pumpurs, A. (1988) *Lāčplēsis (Bear-Slayer): The Latvian People's Hero: A National Epic*. Krieviņa, R. L. (tulk.) Rīga : b. i. Sal. Pumpurs, A. (1988) *Lāčplēsis*. Rīga : Zinātne.

¹⁵ Sīkāk sk. Dimiņš 2010.

¹⁶ Lāms 2016.

„*Tanī bija visādas ērma lietas
piekrautas,
Kuras visas nevar tikt ar vārdiem
nosauktas:
Miroņu galvas, kauli, mati, nagī,
Vilkatu kažoki, ģimji, zobi, ragi,
Pavārnīces, katli, veci podi, vērpeles,
Maisi, ņipji, režģīnes, ķērnes, piestas,
grezeles,
Slotas, dakšas, āmuri, apdeguši kruķi,
Ratu rumbas, grābekli, kāši, veci striķi,
Rakstāmas ādas, tīksti, melnās
grāmatas;
Kādā kaktā sakrauti stādi, zāles
kaltētas;
Plauktos bija saliktas vāceles, kārbas,
Zāļu podi, kausiņi, kubuliņi, cibas.
Pašā nama viducī uguns dega pavardā,
Atspīdēja sienas nejaukā kā gaišumā;
Liels katlis vārījās, uzkārts līkā kāšī,
Uguni čurdīja krupji, melni kaķi;
Čūskas, odzes, rupuči lodāja kaktos,
Melns pūces, sikspārņi skraidīja
dūmos.
Lāčplēsis iegājis zāļu čupās paslēpās,
Bet tai pašā brīdī arī krietni satrūkās
Jo uz reizi kustoņi sāka troksni taisīt.”*

„*All kinds of things inside were found in store,
Too many far the name for each to learn:
With skulls and bones, and teeth and pelt and
claw,
With mounted heads and antlers all in turn.
Round ladles, cauldrons, wooden bowls and pots,
And dippers, wicker baskets, mortars, urns,
Great hammers, pitchforks, rakes, in heaping
lots,
Cartwheels, old whetstones, broomsticks
scorched with burns,
Black books and parchments that all good
defiled.
A corner dim held plants and dried-up grass;
On shelves stood boxes next to baskets piled,
With herbs and potions stored in jars of glass.
Upon the hearth a sullen fire dull burned,
And in its light the walls unpleasant glowed;
Hung from a crooked hook a cauldron churned.
The fire's pale gleams foul toads and black cats
showed,
While in the corners snakes writhed round the
room,
And through the smoke flew bats and jet-black
owls. –
Bearslayer started, hidden in the gloom,
When all at once the creatures all made howls!”*

0 = *sullen, dull* ‘drūms, blāvs’ (informācijas maiņa, papildinājums, kompensācija par izlaisto);

0 = *pale gleams* ‘bālie stari’ (papildinājums);

0 = *foul* ‘rieģīgs, pretīgs, nepatīkams’ (papildinājums);

čurdīja (= *schüren* ‘baktīt, urdīt’ ME) = 0 (izlaidums, rezultātā zūd arī aliterācija ar vārdu „čūskas” nākamajā rindā, kas kompensēts ar *writhed round the room* ‘locījās apkārt pa istabu’);

odzes, rupuči = 0 (izlaidums);

iegājis *zāļu čupās paslēpās* = *hidden in the gloom* ‘paslēpts tumsā’ (informācijas maiņa, izlaidums, uz tā rēķina divas rindas apvienotas vienā).

Bez tam vietām izmantota arī distribūcijas maiņa, t. i., mainīta vārdu kārtā, ko acīmredzot noteikusi vēlme ieviest atskaņas. Tas viss pieder pie atdzejotāja dzejnieka brīvības.

Īpašvārdi, vietvārdi un mīti

A. Kroplijs diezgan bieži tulko īpašvārdus, kas ir saprotami, it īpaši, ja runa ir par mītiskām būtnēm (bet reizēm arī ar reālām būtnēm), šo to vienādojot:

tumšais bruņnieks ‘Black Knight’, Likteņa tēvs ‘Destiny’s Father’, svētajais tēvs ‘Holy Father’ (= Romas pāvests), līgusoņi ‘Ligusoni Priests’, sumpurņi ‘Dog-Snout Ogres’, Likcepure ‘Lucifer’, **jods** ar trijām galvām ‘Three-Headed Demon’, **jātnieks**, kuram bija sešas galvas ‘Six-Headed Demon’.

Vai arī netulko, bet ievieš paskaidrojumu:

Pērkonā brīnišķā pilī, // Kur mājā mūžīgā gaisma ‘**The God of Thunder, Perkons, dwells in light,**’.

„Svešajo” vārdi atveidoti vācu valodas vai angļu kultūrā pazīstamā formā:

Dīterichs ‘**Dietrich**’, Indriķis ‘**Henry**’, Danijels ‘**Daniel**’, Alberts ‘**Albert**’.

Vietvārdi (īpaši mītiski) tiek tulkoti, cik-tāl to semantika ir saprotama, bet ne vienmēr precīzi vai konsekventi:

Zilais kalns 'Azure Mountain', kristalu pils 'Crystal Palace', Apburtā jūras sala 'Enchanted Isle', svētā birze 'Sacred copse', sapņu valstība 'Kingdom of Dreams',

velna bedre 'Devil's Pit', Zemes mala 'Earth's far edge', Dimanta kalns 'Hill of Diamonds', līvu **zeme** 'Livian **lands**', Ziemeļa jūra '**Northern** Sea' (bet: Ziemeļa meita '**North Wind's** Daughter').

Tulkoti arī dažādi **mīti** un **fantastiski priekšmeti**:

Veļu nakts 'All Souls Night', Staburadzes spogulis 'Staburadze's glass', Līgas nakts 'Midsummer's Eve' utt.

A. Kroplija tulkojuma beigās ir arī glosārijs, kur paskaidroti galvenie epa personāži, mīti un vietas. Personvārdus un vietvārdus nesenā *Eddas dziesmu* tulkojumā latviskojis arī Uldis Bērziņš¹⁷, un šī šķiet aprobēta pieeja episkās literatūras tulkošanā.

Citi cieti riekstiņi

Tulkojumā smagi gājis ar **tautasdziesmu** atveidi VI dziedājuma sākumā, kas, manuprāt, nav izdevusies un ar daudziem izlaidumiem un pievienojumiem rada vismaz komisku iespaidu. Valodas reģistrs angļu valodā ir pārāk piepacelts un oficiāls (*largesse, beauteous, farmland*), kas neatbilst tautasdziesmu valodas vienkāršībai, zūd arī formulas un stabilie epiteiti, kas tiek kompensēti ar citiem (tropu maiņa):

„Svēti mūsu saimniecību,
Līgo, Līgo,
Pildi klētis, **pildi bļodas**,
Līgo!

Ņemi savu sirmo zirgu,
Līgo, Līgo,
Apjāj mūsu **miežu** laukus,
Līgo!

Izmin smilgas, lāču auzas,
Līgo, Līgo!
Lai aug mūsu tīri mieži,
Līgo! [..]

Atved mūsu tautu dēliem,
Līgo, Līgo,
Daiļas, krietnas līgaviņas,
Līgo! [..]

Nāci ciemā, nāci sētā,
Līgo, Līgo,
Savu bērnu apraudzīti,
Līgo!

Lai bēg skauģi, lai bēg burvji,
Līgo, Līgo [..].”

„Our **humble** farms now bless,
Ligo, Ligo,
Fill barns with your **largesse**,
Ligo!

Now saddle your grey horse,
Ligo, Ligo!
Ride round our fields your course,
Ligo!

Sow seeds of grass and grain,
Ligo, Ligo,
Fine barley grow again,
Ligo! [..]

Give young men **on all sides**,
Ligo, Ligo,
Hardworking beauteous brides,
Ligo! [..]

Come to our **farmyards near**,
Ligo, Ligo,
Your children visit here,
Ligo!

Guard us from evil's spell,
Ligo, Ligo [..].”

¹⁷ *Eddas dziesmas* (2015) Bērziņš, U. (tulk.) Rīga : Jānis Roze.

Secinājumi

A. Kroplija tulkojums angļu valodā ir liels solis uz priekšu latviešu epa *Lāčplēsis* pazīstamības veicināšanā. Tulkojums ir samērā brīvs, radošs un pārsvarā gluds. Iespēju robežās tas mēģina imitēt oriģināla episko vērienu un lirisko noskaņu, bet neatveido valodas seniskumu un daudzslāņainību; *lost in translation* (pazudušas tulkojumā) paliek pantmēra ritma variācijas (latviešu tautsdziesmu pantmērs – četrpēdu trohajs, daktils, grieķu heksamets, piecpēdu trohajs, kas ir serbu tautas dziesmu pantmērs). Grūti atveidojamas ir atsevišķas tautsdziesmu un epa metaforas un vietējās materiālās kultūras jēdzieni; problemātiski ir pārcelt uz citu valodu un kultūras telpu lokāli specifisku pieredzi, piemēram, tautsdziesmu valodisko izteiksmi, deminutīvus, noturīgos epitetus, paralēlismus, blīvījumus.

A. Kroplijs daļēji izmanto kultūrfiltrēšanu, adaptējot (tulkojot) epa īpašvārdus, tradīcijas un vietvārdus, kā arī tulkojot tautsdziesmu valodu. Attiecībā uz mazāk zināmām parādībām, barbarismiem, senvārdiem un apvidvārdiem tulkotājs daudzviet lieto eksplīcēšanu, tādējādi tuvinot tulkojumu angļu valodas lasītāju gaidu normām, tomēr šur tur atstāj arī svešo, tulkojot arī diezgan burtiski (tekstu eksotizējot); vajadzības gadījumā viņš veiksmīgi laiž darbā arī citas pragmatiskas un semantiskas stratēģijas. Tulkojumam ir pievienots vērtīgs glosārijs. Būtu gribējies gan šajā, gan 2007. gada grāmatas versijā redzēt sistemātiskākus komentārus par valodu un epā atspoguļotajām reālijām.

Nobeigums – „tīksti” ekrānā?

Kā jau minēju, ir iznākuši n-tie *Lāčplēša* izdevumi latviešu valodā (dažādā kvalitātē, ar komentāriem un bez tiem), arī daudzi krievu

tulkojumi un daži tulkojumi mazāk izplatītās valodās. Bet kur ir visi šie izdevumi? *Mais où sont les neiges d'antan?* Kā tiem piekļūt? Viena no atbildēm uz šo jautājumu ir – digitalizācijas ceļš.

Šķiet, ka grāmata kā drukāts medijs pamazām aiziet pagātnē; vairākums jaunāko lasītāju, kā arī ceļotāju un ārzemju latviešu, kur papīra grāmatas lielākoties fiziski nav pieejamas, izvēlas e-grāmatas. Tāpēc ir svarīgi nodrošināt tekstu pieejamību ne vien drukātā formā, bet arī digitāli, turklāt brīvpieejā, kam jo īpaši būtu jāattiecas uz oriģināldarbiem un tulkojumiem, kuri finansēti no sabiedrības līdzekļiem, piemēram, valsts vai starptautiskiem fondiem. Brīvpieeja ir labā prakse arī Eiropas Savienības programmās (t. s. atvērtās zinātnes sistēma). No tā, vai *Lāčplēsis* un tā tulkojumi būs pieejami elektroniski, galu galā ir atkarīgs arī tas, vai tos turpmāk vispār lasīs. Lai arī digitalizācija nav pašmērķis, tās ieguvumi ir acīmredzami, turklāt „plaša kultūras vērtību pieejamība veido sabiedrības kolektīvo atmiņu un fundamentālu pamatu ilgtspējīgai zināšanu sabiedrībai un .. to digitalizācija ir morāls sabiedrības pienākums”¹⁸.

Tātad, no vienas puses, mums ir morāls pienākums nest savas tautas gara mantu – A. Pumpura epu *Lāčplēsis* – pasaulē, ārpus latvju ārēm, veicinot kvalitatīvu un, vēlams, komentētu tulkojumu tapšanu, bet, no otras puses, vajadzētu parūpēties, lai šī tulkošana būtu arī brīvi pieejama internetā, pretējā gadījumā tā kā *lettre morte* dusēs putekļainos plauktos un paliks lasītāju vairākuma nesaņiegta.

¹⁸ Zariņš, U. (2016) Drukātā vārda digitalizācija. *Akadēmiskā Dzīve*, 52, 87–93. Pieejams: https://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/adz/arhivs/52/Book_Akademiska_Dzive_52_2016_.pdf.